

Ερευνητικό Πρόγραμμα:
ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΓΚΑΖΙ – ΚΕΡΑΜΕΙΚΟΣ
ΜΕ ΧΡΗΣΗ ΗΠΙΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Η Γενική Διεύθυνση XII της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανέθεσε το 1994 στον Τομέα Πολεοδομίας και Χωροταξίας του ΕΜΠ, σε συνεργασία με τα γραφεία μελετών «Σύνθεση και Έρευνα», «Kaiser Bautechnik» και «Ταλώς Μελετητική», ερευνητικό πρόγραμμα με τίτλο: «Solar renovation of the ancient cultural industrial and living quarter in the centre of Athens: Gas – Kerameikos». Το πρόγραμμα ολοκληρώθηκε στις αρχές του 1997.

1. Η περιοχή της έρευνας

Η περιοχή Γκάζι – Κεραμεικός, που περιβάλλεται από τους κυκλοφοριακούς άξονες Πειραιώς, Ιεράς Οδού και Κωνσταντινουπόλεως, έχει 4.000 περίπου κατοίκους. Διαμορφώθηκε κατά την εξέλιξη της Αθήνας – σε αντιδιαστολή με τους δύο άλλους πόλους του ιστορικού τριγώνου, το Σύνταγμα και την Ομόνοια – σε πόλο συγκέντρωσης δευτερογενούς παραγωγής. Σήμερα, η συνύπαρξη στην Περιοχή Μελέτης κατοικίας και κτιρίων βιοτεχνιών όλων των εποχών, πολλά από τα οποία είναι κλειστά, καθορίζουν το χαρακτήρα της. Παρά τις εξελίξεις που υπέστη η Αθήνα και το κέντρο της, τα τελευταία 50 χρόνια, η ταυτότητά της διατηρήθηκε και παραμένει έντονα διακριτή στον αστικό και κοινωνικό ιστό της πόλης. Από αυτή την άποψη, η περιοχή αποτελεί τοπόσημο, που συνδέεται με τη σύγχρονη ιστορία της Αθήνας.

Η θέση της περιοχής Γκάζι – Κεραμεικός κοντά στο κέντρο της Αθήνας, η γειτνίαση με σημαντικότερους αρχαιολογικούς χώρους (Κεραμεικός, Αρχαία Αγορά, Ακρόπολη) και ο σημερινός υποβαθμισμένος χαρακτήρας της, με αρχόμενα φαινόμενα γκετοποίησης, την καθιστούν αντικείμενο πολλαπλών σχεδιασμών εκ μέρους της πολιτείας. Οι προτάσεις που έχουν ως τώρα διατυπωθεί κινούνται σε δύο άξονες:

- Ανάδειξη της κλασσικής αρχαιότητας (ενοποίηση αρχαιολογικών χώρων, ανάδειξη της Τρίτης Πλατείας)
- Πραγματοποίηση μεγάλων έργων (μετρό, τραμ, πολιτιστικές εγκαταστάσεις Γκαζιού, όπερα, ανάπλαση οδού Πειραιώς, Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος)

Οι προτάσεις αυτές, που δεν εντάσσονται σε ένα σαφή σχεδιασμό και στόχο για τον επιθυμητό μελλοντικό χαρακτήρα του Κέντρου Πόλης, έχουν ως κύριο παρανομαστή τη χωροθέτηση στην περιοχή Γκάζι – Κεραμεικού, χρήσεις υπερτοπικής σημασίας. Δεν λαμβάνουν υπόψη τους τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, ως χώρου πολυλειτουργικού, με σχέσεις και αστικές ποιότητες που οφείλουν να διατηρηθούν.

2. Περιβαλλοντικές συνθήκες

Οι περιβαλλοντικές συνθήκες στο Γκάζι - Κεραμεικός, χαρακτηρίζονται από σχετικά μεγάλη αναστροφή, προκαλούμενη από τις εκτεταμένες επιφάνειες που καλύπτονται από σκληρά υλικά (άσφαλτος, σκυρόδεμα), σε συνδυασμό με τις καιρικές συνθήκες. Οι επικρατούντες ΒΑ και ΝΔ άνεμοι μεταφέρουν τους ρύπους από το σύνολο του Λεκανοπεδίου και τους έντονα φορτισμένους περιμετρικούς κυκλοφοριακούς άξονες. Ιδιαίτερα το καλοκαίρι, δημιουργείται μεγάλο νέφος, γιατί η χαμηλή στάθμη της περιοχής δεν επιτρέπει τον καλό αερισμό και την απομάκρυνση των ρύπων.

Η συνολική μείωση της μόλυνσης του αέρα της Αθήνας και της κυκλοφοριακής ρύπανσης είναι ένας ευρύτατος στόχος, στην κυριολεξία πολιτικός, που δεν μπορεί να επιτευχθεί με τη βελτίωση των περιβαλλοντικών συνθηκών μόνο σε τοπικό επίπεδο. Ωστόσο, με κατάλληλες παρεμβάσεις στο δημόσιο χώρο, στα οικοδομικά τετράγωνα, αλλά και στα κτίρια της περιοχής, μπορεί να επιδιωχθεί:

- Η απορρόφηση και επεξεργασία των ρύπων
- Η βελτίωση του αερισμού και του ηλιασμού
- Η μείωση της ρύπανσης που προκαλεί η τοπική κυκλοφορία

3. Προτεινόμενες παρεμβάσεις

Το νότιο Γκαζοχώρι, προτείνεται να παραμείνει ως περιοχή κατοικίας, με καταστήματα εξυπηρέτησης και μικρά εργαστήρια. Επίσης, προτείνεται η μείωση του υφιστάμενου συντελεστή δόμησης και ποσοστού κάλυψης, ώστε να διατηρηθεί η χαμηλή δόμηση και η κλίμακα των κτιρίων, με παράλληλη αύξηση των ιδιωτικών ελεύθερων χώρων, που θα έχουν ευνοϊκές επιπτώσεις στη λειτουργικότητα και το περιβάλλον της περιοχής. Για τα βιοτεχνικά κτίρια, προβλέπονται ειδικές διατάξεις ως προς τους όρους δόμησης.

Στο βόρειο Γκαζοχώρι και προς τα μέτωπα της Πειραιώς, προτείνεται η διατήρηση της βιοτεχνίας, με κατάλληλες τοπικές διευθετήσεις, ώστε να μειωθεί η όχληση.

Κυκλοφορία

Προτείνεται η κατασκευή της γραμμής τραμ, όπως προβλέπεται, καθώς και του σταθμού Βοτανικός του προαστιακού σιδηρόδρομου. Οι παρεμβάσεις αυτές, με κατάλληλες συνδέσεις με το νέο σταθμό μετρό, θα έχουν ως αποτέλεσμα τη μείωση των μετακινήσεων ΙΧ αυτοκινήτων, από και προς την περιοχή.

Προτείνεται η μείωση της κυκλοφορίας αυτοκινήτων στο εσωτερικό της περιοχής, στα ελάχιστα λειτουργικά επίπεδα για την εξυπηρέτηση της κατοικίας και της βιοτεχνίας, με τη δημιουργία δικτύου πεζοδρόμων και δρόμων χαμηλής κυκλοφορίας. Επίσης, μείωση των εισόδων – εξόδων αυτοκινήτων προς την περιοχή από τους μεγάλους άξονες.

Περιβάλλον

Η ρύπανση που προκαλείται από τη κυκλοφορία στους περιμετρικούς μεγάλους άξονες, ιδίως της Πειραιώς, μπορεί να ελαττωθεί με χρησιμοποίηση ενός είδους φίλτρου από καταιωνιζόμενους θάμνους και άλλες κατάλληλες διαμορφώσεις με χαμηλές φυτεύσεις.

Η φύτευση των δημόσιων και ιδιωτικών χώρων, μπορεί επίσης, να συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας του αέρα (το CO₂ απορροφάται από τα φύλλα και μέρος του NO_x επεξεργάζεται από τις ρίζες). Οι εκτεταμένοι ελεύθεροι χώροι που θα προκύψουν από την ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων, θα έχουν ευνοϊκή επίδραση στην ποιότητα του περιβάλλοντος.

Η διαχείριση του τοπικού οδικού δικτύου έχει, επίσης, μεγάλη σημασία. Οι δρόμοι με κατεύθυνση παράλληλη προς τους επικρατούντες B-BA και N-ND ανέμους, είναι σκόπιμο να χρησιμοποιούνται για τη κίνηση των αυτοκινήτων, γιατί έτσι απομακρύνονται ταχύτερα οι ρύποι, ενώ οι δρόμοι που είναι κάθετοι στη διεύθυνση των επικρατούντων ανέμων, είναι προτιμότερο να χρησιμοποιούνται ως πεζόδρομοι.

Η μείωση των υψηλών θερμοκρασιών επιτυγχάνεται με το σκιασμό των δρόμων, με φυλλοβόλα φυτά. Οι δρόμοι που είναι κάθετοι στη κατεύθυνση των επικρατούντων ανέμων, πρέπει να σκιάζονται το καλοκαίρι κατά 60%, ενώ οι υπόλοιποι κατά 40%. Βοηθητική στη μείωση της θερμοκρασίας είναι και η επικάλυψή τους με απορροφητικά υλικά, καθώς και η διαμόρφωση υδάτινων επιφανειών.

Σημαντικές βελτιώσεις στον αερισμό, ηλιασμό και δροσισμό των κτιρίων επιτυγχάνονται, τέλος, μέσω των όρων και κανονισμών δόμησης, με τη διεύρυνση των εσωτερικών αυλών στα οικοδομικά τετράγωνα, την εξασφάλιση διόδων προς το δρόμο και την αναδιάταξη του οικοδομημένου όγκου, όπου αυτό είναι δυνατόν.

Όλα τα παραπάνω οδηγούν στην πρόταση υλοποίησης ενός ολοκληρωμένου προγράμματος ήπιας ανάπτυξης για την περιοχή Γκάζι – Κεραμεικός, με έμφαση στη κατοικία, στις πολιτιστικές δραστηριότητες και τη βιοτεχνική παραγωγή, πολύ διαφορετικού από εκείνο που προωθεί η χωροθέτηση μεγάλων λειτουργιών επιπέδου πόλης, οι οποίες συνεπάγονται μακρόπνοες ριζικές παρεμβάσεις (απαλλοτριώσεις, συστηματικές ανασκαφές όλης της περιοχής, κλπ.).

Ομάδα Έρευνας

ΕΜΠ : Δ. Καρύδης, Μ. Μαντουβάλου, Μ. Μαυρίδου, Ι. Πολύζος, Α. Σαρηγιάννη
Συνεργάτες: Α. Ζωνόρου, Δ. Πολυχρονόπουλος, Ε. Πανούση

Σύνθεση και Έρευνα: Ν. Φιντικάκης, Γ. Αλμπάνης, Δ. Μαυρωτάς, Ρ. Ρουγγέρη

Ταλώς Μελετητική: Α. Σγουρόπουλος, Ν. Κουλεϊμάνης, Κ. Λύτρας

Kaiser Bautechnik: Ν. Kaiser

Σύμβουλοι προγράμματος: Χρ. Ντούμας, Αρχαιολόγος, Γ. Αργυράκος,
Φ. Κουτρομπά, Συγκοινωνιολόγοι, Ε. Αθανασάκου,
Φυσικός ΚΑΠΕ